

Norge og fremtidens Europa - samarbeid og sikkerhet

Taler

Anne Enger Lahnstein

Dato

15 februar 1993

Sted

Foredrag i Oslo Militære Samfund

- 1 La meg først få takke for innbydelsen og anledningen til å holde dette foredraget her i kveld. Det er en ære for meg. Oslo Militære Samfund er et viktig forum der mange utenriks- og sikkerhetspolitiske signaler har vært lansert.
- 5 Tittelen på mitt foredrag er "Norge og fremtidens Europa samarbeid og sikkerhet". Emnet går rett inn i den dagsaktuelle debatt. Det griper inn i debatten om Norges plass i et Europa i endring og hvilken tilknytning vårt land skal ha til EF, eller den europeisk union (EU), som vil bli den nye betegnelsen.
- 10 Jeg har valgt en bred tilnærming til emnet. Jeg går ut fra at noe av bakgrunnen for at jeg er invitert, er at det parti jeg leder, Senterpartiet, spiller en viss rolle i vår hjemlige EF-debatt! I kveld vil jeg legge hovedvekten på hvordan Norge skal løse sitt sikkerhetsbehov i samarbeid med andre. - Men la meg innledningsvis få understreke at spørsmålet om norsk medlemskap i EF ikke er en enkeltsak, men
- 15 et spørsmål om samfunnssyn og styringsform. Det dreier seg om hvilke verdier vi vil bygge samfunnsutviklingen på, hvordan vi kan sikre et levende folkestyre i vårt land og finne vår plass som aktiv deltager i det internasjonale samfunn. Det dreier seg rett og slett om vi fortsatt skal være en selvstendig nasjon eller om vi skal bli en del av en union. Dette er mitt utgangspunkt.
- 20 Europa preges av store politiske omveltninger. I løpet av få år er det sikkerhetspolitiske bildet i vår verdensdel endret. Den militære trussel er redusert, samtidig som en sterk sosial uro vokser fram. Det har bl.a. sammenheng med den høye arbeidsledigheten, stor forskjell i materielle levekår
- 25 og mangel på ideologisk forankring. Mange kjenner avmakt. Nye motsetninger av regional og etnisk karakter kommer til overflaten.

Det klareste uttrykk for den nye situasjonen er at Berlin-muren er borte og

30 Tyskland igjen er samlet. Den fysiske todeling av Europa er opphørt. Kommunismen har brutt sammen og med den de institusjoner som har understreket todelingen av Europa siden den 2. verdenskrig. Østblokkens sikkerhetspolitiske samarbeid gjennom Warszawa-pakten og dens økonomiske samarbeid gjennom Comecon er borte. Nå ser vi et rikt Vest-Europa preget av
35 bestrebelser i retning av økt integrasjon og unionsdannelse på den ene siden, og - på den andre siden, det tidligere øst-Europa med nye og skjøre demokratier som søker mot vest for å få del i vår velstand og vår sikkerhet. Situasjonen er labil og i høyeste grad preget av usikkerhet.

40 Historiske konflikter kommer igjen til overflaten. For første gang siden den 2. verdenskrig opplever vi krigens grusomheter på europeisk jord. Begivenhetene i det tidligere Jugoslavia fyller oss med avsky og avmakt. Men vi har ikke lov til å gi opp. Det internasjonale samfunn må bidra til å finne en løsning på krigen og konflikten her.

45 Den nye amerikanske administrasjonen har nå signalisert sin holdning også i dette spørsmålet. Fra Washington understrekes det at bare forhandlinger kan få slutt på konflikten. USA har også oppnevnt en egen sendemann til fredsforhandlingene. Det er tatt initiativ til - i samarbeid med de allierte og
50 Russland - å skjerpe gjennomføringen av de økonomiske sanksjoner og slik øke presset på Serbia. Fra amerikansk side er det også uttrykt vilje til å bidra, eventuelt med militær makt, for å sikre gjennomføringen av en fredsavtale.

Alle disse signaler er positive og vil gi større tyngde bak det internasjonale
55 engasjement. Veien til en fredsløsning i det tidligere Jugoslavia går gjennom forhandlinger.

Europa trenger handling knyttet til et utvidet sikkerhetsbegrep. Sikkerhet gjennom en militær allianse er fortsatt meget viktig, men ikke tilstrekkelig
60 dersom vi skal ivareta våre sikkerhetspolitiske mål. Vi må satse på bred front. Vi må yte økonomisk hjelp og miljøbistand til landene i det tidligere øst- og sentral-Europa. Det vil være et historisk feiltrinn om vi ikke nå stiller opp med tiltak for å bidra til å løfte disse landene og slik dempe spenningene. Flertallet i Stortinget har bedt Regjeringen legge fram en samlet plan for norsk innsats i dette
65 området. Jeg synes ikke Regjeringen har vært offensive nok her. Men, jeg vil også legge til: Det er viktig at vår hjelp østover ikke går på bekostning av den ordinære utviklingshjelp til den 3. verden, der tross alt nøden og behovene er

størst.

70

Selv om kommunismen er borte, er de øst- og sentraleuropeiske lands geografiske beliggenhet den samme. Det er derfor naturlig at disse land ser til NATO og Vesten for å få økt sikkerhet og stabilitet. Det er et ansvar vi ikke kan unndra oss.

75

Også Norges geografiske beliggenhet er den samme. Den berøres selvsagt ikke av de politiske omveltninger i Europa. Vi er en del av Europa, men samtidig en flanke. Vi er fortsatt nabo til en global militær stormakt, men en stormakt i indre forvitring.

80

De grunnleggende mål for norsk sikkerhetspolitikk er å forebygge krig i vårt område, trygge vår suverenitet og handlefrihet og vår rett til selv å forme vårt samfunn. Og det er å bidra til en fredelig utvikling i verden forøvrig.

85 At det fortsatt er bred enighet omkring disse sikkerhetspolitiske mål, kommer bl.a. til uttrykk i innstillingen fra Forsvarskommisjonen av 1990. Det vil også prege Stortingets behandling av Stortingsmelding nr. 16 - Langtidsplanen for Forsvaret. Men virkemidlene for å sikre disse mål kan det være delte meninger om. Og virkemidlene må selvsagt undergis en løpende vurdering.

90

Norge har siden 1949 løst sitt sikkerhetsbehov gjennom samarbeidet i NATO. Det har vært nødvendig ut fra vår geografiske beliggenhet som nærmeste nabo til en av verdens to supermakter, og som nabo til verdens største militære potensiale, samlet på Kolahalvøya. Selv om Sovjetunionens styrker på
95 Kolahalvøya primært hadde strategiske formål, påvirket de også den regionale sikkerheten. Dette måtte vi ta hensyn til i vår sikkerhetspolitikk og vår forsvarsplanlegging. Sikring og beroligelse var kjennetegnene for dette.

Tidligere var det en felles fiende, Sovjetunionen og Warszawa-pakten, som
100 samlet Vest-Europa og USA innenfor rammen av NATO. Vest-Europas sikkerhet ble vurdert som avgjørende også for USAs sikkerhet. Derfor har vi hatt et omfattende amerikansk troppenærvær på europeisk jord. Og den amerikanske atomparaplyen var en del av NATO-alliansens strategi.

105 Nå er denne felles fiende borte. Spørsmålet som naturlig reiser seg er: Vil interessefellesskapet mellom Vest-Europa og USA holde fram? Eller vil USA

trekke seg tilbake og/eller konsentrere seg om andre deler av vår klode?

110 Det er ingen grunn til å legge skjul på at det periodevis har kommet en del urovekkende signaler fra amerikansk hold. Signaler om at de europeiske allierte må betale mer for sitt forsvar - økt byrdefordeling, og at USA må redusere sitt nærvær i Europa. Slike signaler var også framme i den amerikanske valgkampen i fjor høst.

115 Også det amerikanske forsvaret må gjennom en smertelig omstilling. Det vil bety et redusert amerikansk nærvær i Europa. Men budskapet fra den nye amerikanske administrasjonen er klart: Amerikanske tropper vil fortsatt bli stående i Europa. USAs sikkerhet er fortsatt knyttet til Vest-Europa og Europas
120 sikkerhet. Ønsket om fred og en demokratisk utvikling har vi sammen. Dette ble senest bekreftet av forsvarsminister Les Aspin på den årlige konferansen i München for litt over en uke siden. "Færre amerikanske styrker i Europa er et uttrykk for et nytt og bedret truselbilde, og ikke et uttrykk for mindre amerikanske forpliktelser overfor Europa," sa Aspin der.

125 Det nye og endrete truselbildet gjorde det nødvendig å tilpasse NATO-alliansen. NATO bygger i dag sin sikkerhetspolitikk på tre pilarer: kollektivt forsvar, dialog og samarbeid. Det kollektive forsvaret ivaretas på samme måte som tidligere, gjennom en felles kommando, men med noe endret
130 styrkestruktur. Også Norge skal bidra her. Det har Stortinget gitt sin tilslutning til.

Norges sikkerhet vil fortsatt være uløselig knyttet til NATO. Ikke noe kan erstatte denne organisasjonen og med den vår nødvendige forbindelseslinje over
135 Atlanterhavet. Bare USA kan gi oss nødvendig trygghet og, som tidligere, sikre vår handlefrihet overfor vår nabo i nord. Selv om Russlands intensjoner er endret i forhold til Sovjetunionens, er Russland likefullt en global militær stormakt. Det vil være kortsiktig å overse dette faktum og den militære opphopning vi nå ser på Kola. Den nødvendige sikkerhet ivaretar vi som nasjon
140 derfor best gjennom NATO-samarbeidet.

I denne sammenheng vil jeg nevne meldingene som kom i forrige uke om årets NATO-øvelse i nord, Battle Griffin. Både fra britisk og nederlandsk side er det meldt avbud for en del styrker, mens den amerikanske deltagelsen går som
145 planlagt.

Dialogen og samarbeidet med landene i øst- og sentral-Europa er institusjonalisert bl.a. gjennom opprettelse av det nordatlantiske samarbeidsråd, NACC.

Det nordatlantiske samarbeidsråd bidrar til å gi de tidligere Warszawa-paktlandene økt sikkerhet og stabilitet. Slik har NATO besvart den nye sikkerhetspolitiske situasjon i Europa på en konstruktiv måte.

Nå reises problemstillingen om NATO ytterligere kan bidra til å gi disse landene økt stabilitet, og slik også styrke den alleuropeiske sikkerheten. Spørsmålet om en utvidelse av NATO er reist.

Antall medlemmer i NATO har variert. Men en eventuell utvidelse østover vil være et alvorlig spørsmål. Det vil måtte føre til en ny gjennomdrøfting både av alliansens ansvarsområde og dens styrkestruktur.

Hensynet til Europas stormakt, Russland, vil være det mest sentrale spørsmål. En utvidelse av NATO kan bli oppfattet som en ny "containment"-politikk, en ny oppdemning. Det vil kunne utfordre Russland og sette den positive utvikling vi har sett i de seinere år, tilbake.

Derfor bør de vestlige land og NATO i første omgang yte sitt bidrag gjennom det nordatlantiske samarbeidsrådet og Konferansen om Sikkerhet og Samarbeid i Europa, KSSE. Det vil fungere inkluderende og vi unngår ny usikkerhet. Også felles øvelser for fredsbevarende arbeid kan være et konstruktivt og tillitskapende bidrag.

Konferansen om Sikkerhet og Samarbeid i Europa (KSSE) vil også være et viktig redskap når det gjelder all-europeisk sikkerhet. Her inngår også de nøytrale og alliansefrie land. KSSE skulle være et forhandlingsforum og ikke en organisasjon. Effektive institusjoner og en fast ledelse har vært mangelen. Derfor er det nødvendig å bygge opp KSSE slik at organisasjonen kan bli mer slagkraftig.

KSSE vil være et forum for forhandlinger om ytterligere nedrustningsavtaler og tillitskapende tiltak. Organisasjonen vil ha en viktig rolle å spille når det gjelder å overvåke slike inngåtte avtaler, og i forbindelse med

menneskerettighetssituasjonen.

KSSE har imidlertid ikke i dag noe utøvende organ. Det vil heller ikke være hensiktsmessig å etablere et slikt organ som i stor grad bare vil duplisere oppgaver som andre organisasjoner ivaretar på en bedre måte. NATO har nå vedtatt å stille sitt apparat til disposisjon for å kunne utføre fredsbevarende operasjoner etter et KSSE-vedtak. Dette er etter min mening et framskritt, men forutsetningen må være at NATO som allianse holder fast ved traktatens bestemmelse om ansvarsområde, og at aktiviteter utenfor dette kun er aktuelt etter beslutning i de enkelte medlemsland.

Noen sentrale sikkerhetspolitiske aktører har reist spørsmålet om tiden på ny er inne for en nordisk forsvarsunion? Spørsmålet er reist både av den svenske forsvarsminister, Anders Björck, hans finske kollega, Elisabeth Rehn, den svenske Forsvarssjefen, Bengt Gustafsson, og vår egen Forsvarssjef, admiral Torelf Rein. Kanskje særlig når man står på denne talerstolen, i Oslo Militære Samfund, kan det være interessant å dvele litt ved spørsmålet om Norge, Sverige og Finland kan løse sine sikkerhetsbehov ved et nærmere samarbeide?

Jeg har tidligere konkludert med at Norges sikkerhet er uløselig knyttet til NATO-samarbeidet og våre bånd til USA. Det er vanskelig å se hvordan NATO-samarbeidet kan forenes med en nordisk allianse.

Jeg har lagt merke til at den svenske Forsvarssjefen tenker seg en nærmere samordning av de tre lands forsvarsplaner. Det er et fagmilitært spørsmål som det er noe vanskelig å forholde seg til.

Utenrikspolitiske spørsmål har nå fått sin plass i Nordisk Råd. De nordiske utenriks- og forsvarsministere drøfter på en helt annen måte enn tidligere spørsmål av felles interesse. Det er et naturlig utslag her i Norden av den endrete sikkerhetspolitiske situasjonen.

EF-landene etablerte sitt utenrikspolitiske samarbeid (EPS) så tidlig som i 1970. Dette samarbeidet ble traktatfestet gjennom Enhetsakten i 1987, men EPS forble et mellomstatlig samarbeid. Dette til forskjell fra de overnasjonale beslutningsprosesser som EF hadde etablert i sitt økonomiske samarbeid og ved gjennomføringen av det indre marked.

225 I Maastricht i desember 1991 vedtok EF prinsippene for den økonomiske og politiske union. Maastricht-traktaten er ennå ikke endelig ratifisert i alle de 12 EF-land og er derfor ikke trådt i kraft. Bortsett fra de danske og britiske unntak, er det imidlertid all grunn til å ta utgangspunkt i at Maastricht-traktaten blir liggende fast.

230

Fra EF-kommisjonen, og seinest fra presidenten, Jacques Delors, i Strasbourg i forrige uke, er det ettertrykkelig slått fast at nye søkerland må akseptere unionsavtalen og at unntak som det danske, ikke er aktuelt.

235 Det er heller ikke fra norske myndigheters side tatt noe forbehold i forhold til Maastricht-traktaten: "En viktig årsak til at Norge bør søke medlemskap i EF, er at vi bare på denne måten kan oppnå full innflytelse i det europeiske samarbeidet om utenriks- og sikkerhetspolitikken," sa statsminister Gro Harlem Brundtland da hun i Stortinget den 16. november i fjor redegjorde for hvorfor
240 Regjeringen mente Norge burde søke medlemskap i EF.

Den mest uimotsagte påstand om europeisk integrasjon er det at den sikrer freden i Europa. Også denne påstanden bør være gjenstand for debatt. Professor Øyvind Østerud ved Universitetet i Oslo hevder bl.a. at det ikke er noen almen
245 positiv sammenheng mellom integrasjon og fred: "Integrasjon, fellesvedtak og overnasjonalitet kan gjøre spenninger og konflikter mer intense, og virker bare samlende dersom harmoni ellers dominerer forholdene," sier Østerud.

Maastricht-traktaten har ikke vokst fram som noe folkekrav. Tvert imot
250 mangler den folkelig forankring. En undersøkelse fra juni 1992 viste at 49 prosent av befolkningen i EF-landene ikke engang visste hva Maastricht-traktaten var. Det danske folket sa nei til unionen og en meget stor andel av franskmennene forkastet den. De fleste EF-land har ikke hatt folkeavstemning om unionen, men vi vet at det både i Storbritannia og Tyskland er stor
255 motstand mot planene.

Det er et omfattende samarbeid på det utenriks- og sikkerhetspolitiske området som Maastricht formaliserer. Unionen traktatfester bl.a. samarbeid om bistandspolitikk, energipolitikk, handelspolitikk, asyl- og innvandringspolitikk
260 og kampen mot narkotika. Jeg vil imidlertid i min videre framstilling konsentrere meg om de mer rene sikkerhetspolitiske problemstillinger.

265 I en av Unionens innledende paragrafer, artikkel B, heter det at Unionen bl.a.
har som "mål at styrke sin identitet i internasjonale sammenhænge, især gjennom
iværksættelsen af en fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik, herunder
udformningen på lang sigt af en fælles forsvarspolitik, som med tiden vil kunne
føre til et fælles forsvar".

270 I de mer spesifikke bestemmelser i traktatens del V, heter det bl.a.
"Medlemsstaterne støtter aktivt og uforbeholdent Unionens udenrigs- og
sikkerhedspolitik med grundlag i en holdning præget af loyalitet og gensidig
solidaritet. De afstår fra enhver handling, som strider imod Unionens interesser,
eller som kan skade dens effektivitet som en sammenhængende enhed i
275 internationale forbindelser. Rådet påser, at disse prinsipper overholdes."

Maastricht-traktaten innebærer at det åpnes for bruk av flertallsavgjørelser også
på det utenriks- og sikkerhetspolitiske området - selv om det ved enstemmighet
skal fattes beslutning om når flertallsvedtak skal gjøres.

280 I Maastricht ble de 12 EF-land også enige om å gjøre den Vesteuropeiske Union,
eller Vestunionen, til EFs sikkerhetspolitiske arm. Samtidig uttalte de 9 NATO-
og EF-land som også utgjør Vestunionen, at Vestunionen skal fungere som
NATOs europeiske pilar. Dette var kompromisset mellom de fransk-tyske
285 ønsker om en sterkest mulig europeisk forsvarsidentitet, og de italiensk-britiske
ønsker om en atlantisk ramme omkring dette samarbeidet. Det er ikke vanskelig
å se at det her ligger innebygget store konflikter.

I 1996 skal EFs medlemsland gjennom en ny regjeringskonferanse vurdere den
290 videre utvikling av den utenriks- og sikkerhetspolitiske union, bl.a. forholdet
mellom den europeiske union og Vestunionen.

Det er altså grunn til å regne med at den dragkampen som endte med et
kompromiss i Maastricht, vil fortsette; dragkampen mellom en sterkest mulig
295 europeisk identitet og de som ønsker en i hovedsak atlantisk ramme. Direktør
Sverre Lodgaard ved Institutt for Fredsforskning uttrykker det slik i et
bakgrunnsnotat for Regjeringens Europa-utredning: "Etterhvert som den
økonomiske integrasjonen utdypes og den sikkerhetspolitiske samordningen
følger etter, er det overveiende sannsynlig at EU (den europeiske union) i større
300 grad vil skaffe seg egne militære virkemidler. I Maastricht-dokumentet sies dette
med viss forsiktighet. Ledende aktører i integrasjonsprosessen uttrykker seg

klarere," sier Sverre Lodgaard.

305 Vi ser i dag en målbevisst styrking av Vestunionens operative rolle. En egen militær planleggingsgruppe er opprettet. Det er videre planer om et nærmere militært samarbeid særlig innenfor områdene logistikk, transport, øvelser og strategisk overvåkning. Og det er planer om opprettelse av militære avdelinger underlagt Vestunionen.

310

Jeg synes det er all grunn til å problematisere muligheten for - og konsekvensene av - rivaliserende beslutningsprosesser i Vestunionen og NATO. Med de ambisjoner Vestunionen i dag har, kan organisasjonen utvikle seg til en konkurrent til NATO. For Norge, som assosiert medlem eller dersom vi i et
315 lengre perspektiv skulle bli medlem i Vestunionen, kan dette svekke våre bånd til USA. Det er etter min mening ikke i norsk sikkerhetspolitisk interesse.

Det er særlig tre forhold ved samarbeidet i Vestunionen som gjør meg urolig. Det er for det første faren for en økende avstand mellom USA og de europeiske
320 NATO-land. For det andre Vestunionens såkalte "out-of-area"-strategi, og for det tredje den omfattende bistandsklausul. Vestunionen har ikke et klart avgrenset geografisk ansvarsområde som NATO. Denne geografiske avgrensning var viktig i tider da man f.eks. fra amerikansk side gjerne så at europeiske allierte engasjerte seg utenfor sitt eget område.

325

Slike geografiske begrensninger har altså ikke Vestunionen. Organisasjonens generalsekretær Van Eekelen sa i desember 1990: "Min personlige idé er at vi i Europa skal være i stand til å gjøre noen av de tropper vi allerede har, mer mobile og trene og utstyre dem bedre så de kan brukes utenfor Europa hvis det er
330 politisk beslutning om dette." Jeg er skeptisk til den kobling som da kan oppstå mellom konflikter andre steder i verden og situasjonen i Europa gjennom en slik "out-of-area"-strategi.

Ved eventuelt norsk medlemskap i Vestunionen, vil den mer omfattende
335 bistandsklausul åpne for at norsk forsvar kan trekkes inn i en konflikt uten at Stortinget treffer beslutning om dette (Vestunionens art. 5).

Danmark har fått et unntak fra Maastricht når det gjelder den felles utenriks- og sikkerhetspolitikk og medlemskap i Vestunionen. Sveriges og Finlands mulige
340 tilknytning til Vestunionen - i tilfelle et EF-medlemskap - er foreløpig høyst

uklar. Det skyldes bl.a. at forholdet mellom EU og Vestunionen skal drøftes nærmere ved den regjeringskonferansen som innledes i 1996. Pr. i dag er det etter min mening knyttet stor usikkerhet til Vestunionens rolle i et framtidig europeisk sikkerhetssystem.

Fra ja-siden her hjemme er det argumentert med at Sverige og Finland gjennom medlemskap i EF og Vestunionen vil få en nærmere tilknytning til våre vestlige allierte enn det Norge vil ha dersom vi ikke blir medlemmer. Dette er en forhastet konklusjon.

Både den svenske og den finske regjering framhevet sin militære alliansefrihet i sine åpningsinnlegg ved innledningen av medlemskapsforhandlingene i Brussel for to uker siden. Den svenske Europa-minister, Ulf Dinkelspiel, formulerte seg bl.a. slik: "Som den svenska Riksdagen nyligen har deklarerat, består Sveriges militära alliansfrihet alltiämt. Samtidigt inser vi att utformingen på lång sikt av en gemensam försvarspolitik, som med tiden skulle kunna leda till ett gemensamt försvar, är ett mål för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken, som kommer att diskuteras vidare inom ramen för 1996 års översynskonferens. Vi avser inte hindra den Europeiska Unionens utveckling på vägen mot detta mål."

Finlands utenrikshandelsminister, Pertti Salolainen, formulerte seg bl.a. slik: "Kärnan i den neutralitetspolitik som Finland har följt i Europa efter det kalla kriget, består av militär alliansfrihet och ett självständigt försvar, vilket vi menar är en positiv faktor med tanke på läget i Nordeuropa som helhet. Vi ser med öppenhet på framtiden och är beredda att konstruktivt bidra til utvecklandet av Europeiska unionens försvarsdimension. Det centrala för oss är, att lösningarna främjar stabiliteten och säkerheten i Nordeuropa."

Så langt de svenske og finske åpningsinnlegg ved medlemskapsforhandlingene. Det som etter min mening kan slås fast er at det i dag er uklart hvordan disse to land ønsker å ordne sitt forhold til Vestunionen dersom de blir medlem av EF.

I tillegg til Langtidplanen for Forsvaret har Stortinget nå til behandling en annen meget viktig stortingsmelding, Stortingsmelding nr. 14 for 1992-92 Beredskap for fred, Om Norges framtidige militære FN-engasjement og FNs rolle som konfliktløser.

Meldingen inneholder en drøfting av hva vi fra norsk side kan gjøre for å oppnå det som vi i hele etterkrigstiden har ønsket: nemlig å styrke FNs rolle som konfliktløser i verdenssamfunnet. FN er aldri mer enn det medlemslandene til enhver tid gjør organisasjonen til. Det var situasjonen da supermaktene vekselvis
385 la ned veto i Sikkerhetsrådet, og det er situasjonen i dag. Men de politiske omveltninger i Europa har skapt nye og bedre muligheter for FN.

FN-paktens kapittel VII gir allerede i dag FNs sikkerhetsråd myndighet til å iverksette tvangstiltak, om nødvendig ved bruk av militær makt, for å løse tvister
390 mellom medlemsstatene. FN-pakten inneholder også artikler om hvordan FNs medlemsland skal bidra med styrker for å gjøre FN i stand til å sette makt bak sine vedtak. Vetoretten i Sikkerhetsrådet førte imidlertid til at disse bestemmelser var mer av akademisk interesse.

395 Norge og Norden har i hele etterkrigstiden lagt vekt på FNs rolle. Vi har bidratt med styrker til mange av FNs fredsbevarende operasjoner. Det har gitt våre soldater nyttig kunnskap og trening, men også i noen tilfeller vært byrdefullt for vårt eget forsvar.

400 Norge og de øvrige nordiske land har også gjennom årene vært store økonomiske bidragsytere til FNs arbeid - både dens politiske arbeid, og ikke minst i det viktige arbeidet som gjøres i FNs mange underorgan. Mens andre land holdt tilbake sine bidrag, framskyndet vi våre for at FN fortsatt skulle være en likvid og effektiv organisasjon.

405 Nå dreier det seg om å gå et viktig skritt videre. Spørsmålet er om vi skal utdanne våre soldater slik at de eventuelt kan medvirke i såkalte fredsskapende operasjoner. Selv om jeg synes dette er et meget vanskelig spørsmål, vil jeg i prinsippet gi min tilslutning til en slik medvirkning under henvisning til FN-
410 pakten. Utgangspunktet må være at Norge på linje med andre nasjoner skal bidra ikke bare til å bevare, men også til å skape fred. Det er dessuten viktig for Norge som et lite land å bidra til å styrke FN.

415 Jeg har merket meg at det fra forsvarsfaglig hold, representert ved Forsvarssjefen, er reist en del kritiske motforestillinger mot økt norsk bidrag til såkalte fredsskapende styrker.

Et norsk bidrag i fredsskapende operasjoner vil forutsette en bedret og

420 annerledes opplæring og trening i forhold til i dag. Deltagelsen i konkrete operasjoner må være basert på frivillighet og etter en nøye vurdering i hvert enkelt tilfelle. Bruk av militær makt, også i fredsskapende operasjoner i FNs regi, er et meget alvorlig spørsmål. Det vet ikke minst dere som er offiserer og som på ledernivå skal ta avgjørelser som kan få konsekvenser for mange unge
425 menneskers liv.

Bruk av militær makt må aldri bli et svar på en mediaskapt stemningsbølge eller for å vise politisk handlekraft overfor en hjemlig opinion. Politiske virkemidler og forhandlinger må ha forrang. Men militære styrker i FN-regi kan gi
430 verdensorganisasjonen den nødvendige troverdighet og autoritet.

Spørsmålet om vår egen sikkerhet dreier seg ikke bare om vårt samarbeide med andre, men også om hvordan vi utvikler vårt eget forsvar.

435 Forsvarskomiteen har nå innledet sitt arbeide med Langtidsplanen for Forsvaret. Meldingen vil bli nøye studert av hele det politiske miljø. Jeg har også registrert klare innvendinger fra fagmilitært hold.

Selv om Langtidsplanen i hovedsak bygger på innstillingen og anbefalingene fra
440 Forsvarskommisjonen, varsler meldingen også en sterkere omlegging av vårt Forsvar enn det Kommisjonen gikk inn for. Ifølge meldingen skal Forsvarets personellforbruk reduseres med 6.400 årsverk i en tiårsperiode. Stortinget vil under behandlingen av meldingen måtte vurdere om den foreslåtte omstilling er forsvarlig sett i forhold til kravet om en akseptabel forsvars- og stridsevne.

445 Norge står i en annen situasjon både sikkerhetspolitisk og forsvarsmessig enn mange andre NATO-land. Senterpartiet er betenkt over den nedtrapping av øvelsesnivået som vil bli en konsekvens av de betydelige reduksjoner i driftskostnadene som Regjeringen varsler i meldingen. Et dårlig øvet forsvar kan bety svekket sikkerhet.

450 Forsvaret i Nord-Norge prioriteres i den foreslåtte Langtidsplanen. Men de foreslåtte omstillinger vil skape store problemer for mange kommuner og lokalsamfunn som har Forsvaret som en viktig del av sitt økonomiske grunnlag. Etter Senterpartiets mening har Regjering og Storting et ansvar for å lette
455 omstillingsprosessen i de kommuner som blir sterkt berørt. Sentrale myndigheter bør, i samarbeid med de aktuelle kommuner, utarbeide konkrete planer for å lette omstillingene i de berørte lokalsamfunn.

460 Forsvaret utfører i dag en rekke oppgaver for det sivile samfunn. Dette er riktig,
og det bidrar til økt forståelse i samfunnet forøvrig for Forsvarets innsats. Men
det er klart at det vil være en grense for hva Forsvaret kan bidra med. Vi må ikke
glemme at Forsvarets primære oppgave er å være øvet og forberedt dersom vårt
land på ny skulle befinne seg i en krisesituasjon.

465 I det siste har mange hevdet at vår sikkerhetspolitikk skulle tilsi norsk
medlemskap i EF. Jeg er ikke enig. Jeg er tvert imot skeptisk til oppbygging av en
ny "blokk" i Europa, som kan svekke våre bånd til USA og som kan føre til
motreaksjoner i andre deler av Europa.

470 Det er stor usikkerhet knyttet til den sikkerhetspolitiske utvikling i vår
verdensdel. Etter min mening er norske interesser best ivaretatt ved at vi holder
fast ved det transatlantiske samarbeidet og at dette er utgangspunkt for å bygge
all-europeiske sikkerhetsstrukturer knyttet til NATO, NACC, KSSE og FN.

475 De største utfordringer verdenssamfunnet står overfor er knyttet til
fattigdommen, nøden og sulten i den 3. verden og menneskehetens livsgrunnlag
- naturen og miljøet. Spørsmålet er om EF-systemet og EF-tenkningen er et
egnet virkemiddel i møte med disse utfordringene. Jeg tror ikke det.

480 Noen setter likhetstegn mellom internasjonalt forpliktende samarbeid og
medlemskap i EF. Slik er det selvsagt ikke. Nasjonal selvstendighet har aldri vært
et hinder for internasjonalt forpliktende samarbeid. Tvert imot, mange vil mene
at nasjonal selvstendighet er en forutsetning og et godt grunnlag for
485 internasjonalt forpliktende samarbeid.

Takk for oppmerksomheten.

490

Kilde

Anne Enger Lahnstein: Grønn dame, rød klut. Oslo 2001

URI

495 <https://www.virksommeord.no/tale/norge-og-fremtidens-europa-samarbeid-og-sikkerhet>